

Miljø- og Biodiversitet
J.nr. 17-1820-000001
Ref. MORSTO, LBO
1. februar 2019

Referat fra 6. møde (9. januar 2019) i arbejdsgruppen om nye planteforædlingsteknikker (New Breeding Techniques, NBT) – reaktioner på EU-domstolens afgørelse om mutagenese- teknikker (sag C-528/16)

Deltagere

Fra arbejdsgruppen

Henrik Brinch-Pedersen (Aarhus Universitet), Jan W. Pedersen (Danmarks Tekniske Universitet), Michael Palmgren (Københavns Universitet), Kåre Lehmann Nielsen (Aalborg Universitet), Birger Eriksen (Danske sortsejere), Asbjørn Børsting (Dakofo), Claus Saabye Erichsen (Crop Innovation Denmark), Christian S. Jensen (Dansk Frø), Thor Gunnar Kofoed (Brancheudvalget for Frø/L&F), Emøke Bendixen (Frøsamlerne). Bruno Sander Nielsen (Landbrug & Fødevarer), Camilla Udsen (Forbrugerrådet TÆNK), Per Kølster (Økologisk Landsforening), Rikke Lundsgaard (Danmarks Naturfredningsforening, kom senere), June Rebekka Bresson (NOAH).

Afbud fra Anders Mondrup (Foreningen af danske stammeejere af mark- og havefrø) og Poul Vejby-Sørensen (Bæredygtigt Landbrug),

Observatører

Jens Litske Petersen (Fødevarerstyrelsen), Torben Kåre Berg, Rie Sorgenfrei, Lone Schou (Miljø- og Fødevarerministeriets departement), Kristine Riskær, Maria Boye Simonsen, Merete Buus (Landbrugsstyrelsen).

Afbud fra Selina Kruuse Hansen (Miljøstyrelsen).

Fra sekretariatet (Landbrugsstyrelsen)

Steen Bonde, Gitte Wolf (ordstyrer), Lars Landbo, Morten Storgaard (referent),

Lokalitet og tidspunkt

Mødet blev afholdt hos Landbrugsstyrelsen, mødelokale 1, den 9. januar 2019 kl. 12:00-16:00.

Dagsorden

1. Velkomst, baggrund for mødet
2. Vidensyntese om nye planteforædlingsteknikker og deres effekt på dansk landbrug (v. Henrik Brinch-Pedersen, Aarhus Universitet)
3. Orientering om EU-domstolens afgørelse og den hidtidige opfølgning i EU
4. Reaktionen på EU-domstolens afgørelse fra de enkelte arbejdsgruppemedlemmer, jf. tidligere udsendte spørgsmål:

- a) Er du og dit bagland tilfredse med EU-domstolens afgørelse? Hvorfor/hvorfor ikke?
- b) Hvilke konsekvenser har EU-domstolens afgørelse for dig og dit bagland?
- c) Rejser EU-domstolens afgørelse nogle spørgsmål, som bør afklares – og i givet fald - hvilke?
- d) Har du og dit bagland anbefalinger til, hvad LBST/Miljø- og Fødevarerministeriet bør foretage sig i kølvandet på EU-domstolens afgørelse?
- e) Andre forhold, der bør tages op?

På mødet tager vi en bordrunde - max 5 minutters taletid pr. person - med efterfølgende diskussion.

- 5. Det videre danske arbejde med EU-domstolens arbejde
- 6. Eventuelt
- 7. Afslutning

Ad 1. Velkomst, baggrund for mødet (v. LBST)

Gitte Wolf (GW) bød velkommen og takkede for interessen og det store fremmøde. Hun orienterede om, at mødet her vil være lidt anderledes end de tidligere møder. Formålet med mødet er at få input fra interessenterne om, hvilke konsekvenser de ser af EU-domstolens afgørelse af 25. juli 2018 af sagen om mutagenese-teknikker (C-528/16). LBST vil derfor gerne have navn/organisation på de holdninger, der kommer frem på mødet, så de kan videregives i styrelsens fortsatte arbejde med implementering af dommen. GW sagde, at udkastet til referat ville blive sendt til godkendelse hos arbejdsgruppen, inden styrelsen går videre med det.

Ad 2. Vidensyntese om nye planteforædlingsteknikker og deres effekt på dansk landbrug (v. Henrik Brinch-Pedersen, Aarhus Universitet)

Henrik Brinch-Pedersen (HBP) gennemgik hovedpunkterne i vidensyntesen, som der blev uddelt enkelte trykte eksemplarer af. Vidensyntesen kan bestilles fra AU eller downloades fra AU's hjemmeside¹.

Ad 3. Orientering om EU-domstolens afgørelse og den hidtidige opfølgning i EU (v. LBST)

Lars Landbo (LL) orienterede om EU-Domstolens afgørelse. Han mindede om, at der er en omfattende lovgivning om genetisk modificerede organismer (GMO) i EU. Definitionen på, hvad der skal opfattes som en GMO fremgår af direktiv 2001/18/EF. Organismer fremstillet med traditionelle (tilfældige) mutagenese-teknikker er GMO, men de er undtaget fra direktivets krav ("mutagenese-undtagelsen"). Domstolens afgørelse slår fast, at organismer frembragt med de nye teknikker til målrettet mutagenese ikke er omfattet af mutagenese-undtagelsen, men er underlagt alle GMO-reguleringens krav. Medlemsstaterne og EU-Kommissionen har nu fokus på at gennemføre EU-domstolens afgørelse nationalt og på EU-niveau. Det er en kompliceret opgave. Derudover er der så småt startet en diskussion på EU-niveau om en mulig politisk opfølgning på domstolens afgørelse, herunder om behovet for en ændring af GMO-reguleringen. Foreløbig er det dog kun Nederlandene, som har fremlagt en officiel holdning. De finder, at GMO-lovgivningen bør ændres, så en række nye teknikker bliver undtaget fra lovgivningens krav.

Ad 4. Reaktion på EU-domstolens afgørelse fra de enkelte arbejdsgruppemedlemmer, jf. tidligere udsendte spørgsmål.

Spørgsmålene a)-d) blev besvaret ved en bordrunde mens spørgsmål e) blev drøftet efterfølgende.

Danmarks Naturfredningsforening (DN) v./Rikke Lundsgaard (RL):

Nye planteforædlingsteknikker er ikke et fokusområde for DN, så det er kun sekretariatet og ikke baglandet, som har været involveret i diskussionen om dem. RL kan derfor ikke udtale sig på DN's vegne. Hun talte for, at der var andre problemer i verden, som havde større og mere langtrækkende konsekvenser end denne sag, og som vi ikke bruger vores energi på at løse. Hvor DN historisk har været meget kritiske overfor anvendelsen af traditionelle GMO'er, kunne RL godt se perspektiverne for landbruget og miljøet i at anvende de nye teknikker. Hun var bekymret for, at domstolens afgørelse kunne styrke de store virksomheders magt over frømarkedet. Hun så gerne en afklaring af, hvad de

¹ <http://web.agrsci.dk/djfpublikation/index.asp?action=show&id=1270>

juridiske muligheder nu er, samt af om alle teknikker er omfattet af domstolens afgørelse. Hun mente, at der i DK var mulighed for at finde et kompromis om brugen af teknikkerne.

DTU v./Jan W. Pedersen (JWP):

På DTU er man skuffet over afgørelsen set i lyset af Generaladvokat Bobek's tidligere udmelding. Man kan ikke se den faglige skillelinje i afgørelsen og bakker op om Nederlandene og Sveriges opfordringer til at åbne direktivet. Endvidere bakkes op om anbefalingen fra Kommissionens videnskabelige rådgivningstjeneste (SAM) om en produktreguleret tilgang i stedet for en teknikbaseret tilgang. Man ønsker fra DTU's side en afklaring af definitionen og undtagelserne, så uklarheder ift. reguleringen undgås i fremtiden. DTU ser ingen løsning på udfordringen med kontrol og detektion.

Forbrugerrådet TÆNK (FT) v./Camilla Udsen (CU):

I FT har man ikke en selvstændig holdning for eller imod GMO, men man ønsker, at forbrugerne skal have valgfrihed, og at produkterne skal være sikre (risikovurdering). FT har heller ikke en holdning til NBT, herunder heller ikke til spørgsmålet om en eventuel politisk opfølgning på domstolens afgørelse. Juridisk set vurderer CU dog, at domstolens afgørelse er den rigtige. Man så gerne at kravet om mærkning gik længere, end det er i dag (mærkning af kød og mælk hvor dyrene havde fået GMO-foder). CU mener, at forbrugerne er GMO-kritiske af andre grunde end risiko-aspektet, herunder at GMO bliver brugt til at promovere en form for landbrug, som mange forbrugere er kritiske overfor (f.eks. herbicidtolerante afgrøder). CU mener i øvrigt, at der er vigtigere spørgsmål på landbrugsområdet end de nye teknikker og domstolens afgørelse.

Danske sortsejere (DS) v./Birger Eriksen (BE):

Fra DS's side er man skuffet over afgørelsen. Når det er sagt, så vil planteforædlerne naturligvis arbejde under de til en hver tid gældende regler, så i den forstand får afgørelsen ikke konsekvenser for dem. Samfundsmæssigt går man imidlertid glip af en række muligheder, fordi EU's planteforædlere i praksis ikke vil kunne bruge de nye teknikker. BE ser dog en stor udfordring med EU-domstolens afgørelse og "Breeders Exemption". Han mener, at EU-domstolens afgørelse kan undergrave det system man har inden for forædling, hvor man deler plantemateriale ("open source"). For hvordan kan en forædler være sikker på, at det delte materiale ikke på et tidspunkt er blevet udviklet med en af de nye mutagenese-teknikker? Fra DS's side ønsker man, at mutagenese med det rene klip, hvor plantens eget reparationsystem samler DNA-strengene igen, bør undtages den fulde regulering.

Dansk Frø (DF) v./Christian Sig Jensen (CSJ):

Afgørelsen blev modtaget med stor overraskelse og skuffelse. Dommen forholder sig neutralt til det emne, den siger noget om. Man har en forventning om, at der nu kommer en mere principiel diskussion i EU om den gældende GMO-regulering. DF har altid været utilfredse med GMO-reguleringen og håber på, at dette kan starte en revision af lovgivningen. Danmark bør arbejde for at få de nye mutagenese-teknikker omfattet af mutagenese-undtagelsen. Diskussionen om udsætning af GMO'er kom afsted på det forkerte ben. CSJ mener, at med nu 30 års erfaring med dyrkning af GMO, så kan man jo se, at det er sikre teknikker at anvende. Derfor bør lovgivningen lempes.

Landbrug & Fødevarer (LF) v./Bruno Sander Nielsen (BSN):

Afgørelsen blev modtaget med stor ærgrelse. Dels pga. det store arbejde der var lagt i arbejdsgruppen og på grund af GA Bobek's ikke-bindende udtalelse fra januar 2018. Der er noget, der er vigtigt at løse med dette: At sikre mulighederne for udvikling for dansk forædling. Med denne dom begrænses erhvervets muligheder for innovation – vi mister muligheder. Verden forandrer sig, og derfor vil det være ønskeligt med en mindre ændring af mutagenese-undtagelsen. En revision af hele direktivet vil være meget tidskrævende, og det kan vi ikke vente på.

Københavns Universitet (KU) v./Michael Palmgren (MP):

Afgørelsen påvirker ikke vores forskning, men der er et politisk ønske om, at forskningen skal kunne bruges af samfundet. I dette lys er afgørelsen skuffende, fordi den stækker vore muligheder for at løse samfundsmæssige problemer. Fra et forskningsmæssigt synspunkt er der store samfundsmæssige udfordringer, som nye planteforædlingsteknikker kunne bidrage til løsning af. I betragtning af problemernes omfang er det farligt at udelukke bestemte metoder fra løsningen. Afgørelsen åbner op for en politisk revurdering af direktivet, hvor MP anbefaler at rette fokus på produktet i stedet for mod

teknikker. MP forklarer, at man i en produktbaseret regulering kan tage højde for, at man ikke ønsker forskellige anvendelser af teknikker, fx herbicidtolerance. Det bør ikke stå i vejen for anden (miljø-, klima- og samfundsnyttig) udnyttelse af teknikkerne. Man kan sagtens pålægge producenter at fremlægge dokumentation af fravær af off-target effekter eller –mutationer. De nye teknikker giver færre off-target effekter end de gamle – og uregulerede – mutagenese-teknikker. Blot fordi der er nogle anvendelser, vi ikke kan lide, behøver det ikke blokere for andre nyttige anvendelser. Afgørelsen ”står på lerfodder”, bl.a. fordi detektionsproblematikken i praksis vil gøre den vanskelig at efterleve.

Aalborg Universitet (AaU) v./Kåre Lehmann Nielsen (KLN):

Set fra et naturvidenskabeligt synspunkt er det vanskeligt at acceptere, at to ens organismer (fremstillet med henholdsvis nye eller traditionelle mutagenese-teknikker) nu skal reguleres helt forskelligt. Afgørelsens henvisning til teknikker, der har været anvendt i lang tid giver biologisk set ikke mening. Vi låser teknikken, hvis vi kræver 60 års erfaring, inden vi vil se en teknik som sikker og anvende den. Vi skal opveje behovet for udvikling med den lille risiko for en ”katastrofe”. Lad os i stedet for bruge teknikkerne til at opfylde FN's udviklingsmål. For anvendt forskning er det vigtigt at have erhvervet med i finansiering af forskningsprojekter. Efter afgørelsen ser erhvervet ikke nogen perspektiver i anvendelse af de nye teknikker og vil derfor ikke være med til at finansiere anvendt forskning med brug af disse. Indførelse af sporbarhed inden for forædling kan give problemer, fordi det vil være umuligt at detektere visse anvendelser af de nye mutagenese-teknikker. AaU mener, at direktivet nu skal revideres. Som det er, bliver det auto-forældet, fordi det er baseret på teknikker og ikke produkter.

Aarhus Universitet (AU) v./Henrik Brinch-Pedersen (HBP):

PÅ AU var man meget skuffede over afgørelsen. Det er en forældet lovgivning, som trænger til en revision. Det ses som ærgerligt, at modstanden mod de nye teknikker er blevet båret frem af en modstand mod herbicidresistens. Har svært ved at forstå afgørelsens henvisning til tidsperspektivet - det, at tingene ikke må gå for hurtigt. Synes ikke dommen skaber klarhed, da dommen ikke skelner mellem de forskellige teknikker. AU ønsker en ny regulering som adskiller de forskellige niveauer. Som forsker er det et værktøj. Vi, dvs. forskerne, undersøger biologien, forædlerne finder den samme mutation på en anden måde, så vi får den samme mutation alligevel – blot hurtigere med nye planteforædlingsteknikker. Endvidere forsvinder teknikkerne ikke. Det bliver bare nogen andre der kommer til at bruge dem og dermed at høste frugterne. Frygter en juridisk uholdbar situation, fordi vi ikke kan kontrollere, om teknikkerne har været brugt i importeret materiale. AU så hellere, at vi fik adgang til teknikkerne og selv kunne påvirke udviklingen.

DAKOFO v./Asbjørn Børsting (AB):

DAKOFO modtog dommen med skuffelse. Vi kommer til at opleve forskelle i reguleringen på området rundt om i verden. Vi har med produkter at gøre, som vanskeligt eller slet ikke kan spores, og vi kan ikke give svar på, hvordan det skal spores. Vi bliver ekstra afhængige af de store multinationale spillere. Handelsmæssigt taler det for, at der åbnes for revision af direktivet. Der er behov for politisk handling, så det sker. Opnår vi ikke tilladelse til at anvende teknikkerne i EU, overlader vi udviklingen til globale virksomheder. Det har vi ingen interesse i! Meget taler for, at der positivt tages fat om en ændring af reguleringen. Ser dog en produktvinkel problematisk i en åben handelssituation, vi er nødt til at forholde os til teknikken også.

Økologisk Landsforening (ØL) v./ Per Kølster (PK):

Økologerne mener som udgangspunkt, at de nye teknikker er en naturstridig måde at arbejde på - økologiske produkter skal tage udgangspunkt i den naturlige genetiske variation. Vi ved imidlertid godt, at vi i dag også dyrker sorter, som er frembragt med traditionel mutagenese, herunder bestråling. Det er et dilemma. Nogle økologer vil også sige, at de nye teknikker vil kunne bruges til gavn for det økologiske jordbrug. ØL er bekymret over konsekvenserne for forædlingssektoren: Hvad vil der ske med den danske forædling? Dommen understreger de globale virksomheders dominans. Det er ikke nemt! Undrer sig over, at BE siger, at dommen ikke får betydning for erhvervet, men kun for samfundet. Sortsudvikling og planteforædling bliver mere og mere kommercialiseret og har ikke fokus på at udvikle sorter ud fra naturens potentiale. Jeg ville ønske, at jeg kunne sige, at dommen har gjort det lettere, men dommen har ikke ført til nogen afklaring. Det er ikke nogen nem sag.

L&F/Brancheudvalget for frø v./ Thor Gunnar Kofoed (TGK):

De store forædlingsvirksomheder er glade for dommen. EU's forædleres fremgang er sat tilbage. De vil overleve, men det bliver svært. Myndighederne får en stor opgave med at holde NBT-produkter ude af EU. Nederlændenes model blev skudt ned. En ændring af direktivet vil tage 15-45 år. Vi bør i første omgang afklare, hvad der er mutation og så tilpasse direktivets bilag 1B for så vidt angår planter. Hvis vi åbner direktivet, vil det være en langt større diskussion (mht. dyr, etik mv.). Sortslovgivningen inkluderer allerede en vurdering af nye sorter, som vi kunne bygge videre på. Her kunne der stilles krav om dokumentation af den anvendte teknik og sporbarheden kunne sikres. Om 3-4 år kommer de første CRISPR/Cas soja-sorter – og de vil komme. Det giver os 2-3 år til at finde en løsning – enten teknisk gennem EU-Rådet eller gennem EU-Parlamentet. En sådan hurtig løsning kunne være en ændring af bilag 1B i kombination med en ny frølov. På længere sigt skulle vi udarbejde en forædlerlov, som sætter rammebetingelser for planteforædling. Den skal definere, hvad man vil have, og hvad man ikke vil have. Vi skal derfor have en diskussion af rammevilkårene.

Frøsamlerne v./ Emøke Bendixen (EB):

Frøsamlerne var kun en lille smule forbavset over den domstolsafgørelse, som vi fik. Den afspejler befolkningens grundlæggende mistillid til den industrielle fødevarerproduktion – som er i en kæmpe krise. NBT er kun et mindre problem i denne sammenhæng. f.eks. sammenlignet med problemerne ved monokultur, sprøjtning, og tab af biodiversitet. Det er imidlertid meget bekymrende, hvis domstolens afgørelse fører til endnu mere centraliseret fødevarerproduktion. Hvis bolden bliver spillet over til de få store, kan vi tabe endnu mere biodiversitet i de dyrkede fødevarer. Det er også problematisk, at afgørelsen ikke vil kunne håndhæves (jf. detektionsproblematikken): en lov, man ikke kan overholdes, er ikke noget værd. Der er behov for en ny diskussion af, hvad GMO er. Forbrugere bør have at vide, at deres fødevarer er biologiske.

Crop Innovation Denmark v./ Claus Saabye Erichsen (CSE):

Det var skuffende at læse dommen, men den er klar! Den er begrænsende for forskning og udvikling. Bobek's tilgang var bedre. Afgørelsen skaber handelsmæssige hindringer. Kontrolmæssigt er der udfordringer. Innovation og muligheder går tabt. Det er meget skuffende. Planteforædling baseret på "Open source" er en smuk tanke, men afgørelsen kan være ødelæggende for det. SAM har meldt ud, at der skal ændres i direktivet. Som første skridt bør det afklares, hvilke muligheder der foreligger indenfor den eksisterende lovgivning. I den forbindelse er det interessant, hvad der er mutagenese Er SDN1 mutagenese (bilag 1B)? Det skal afklares. Emnet skal tages op politisk, CID ønsker en dansk position og en løsning på EU-niveau. Ytrede ros til LBST for at åbne debatten.

Miljøorganisationen NOAH v./June Rebekka Bresson (JRB):

NOAH er glad for dommen, som man også ser som videnskabelig begrundet. I NOAH ser man CRISPR/Cas og "gene drives"² på linje med de traditionelle GMO'er. NOAH mener ikke, at vi har den fulde forståelse af generne endnu, der mangler risikovurdering. Teknikkerne har potentiale, men vi forstår ikke generne godt nok til at kunne bringe dem ud i åbne systemer. GMO'ers påståede gode egenskaber er aldrig blevet realiserede. Ifølge kilder, som NOAH citerer, er det muligt at detektere produkter frembragt ved de nye mutagenese-teknikker. Frøavlere i udlandet anvender allerede disse teknikker. NOAH er bange for, at teknologien falder i de forkerte hænder hvilket efter NOAH's opfattelse kan få katastrofale følger. NOAH ønsker, at DK går foran og arbejder for et moratorium for anvendelse af mutagenese-teknikker og mod gene drives. Vi skal tænke landbrug grundlæggende anderledes og ikke benytte agrokemi. Åbner for, at mutagenese-teknikker kan bruges i lukkede systemer.

Bæredygtigt Landbrug (BL) v./ Poul Vejby-Sørensen (PVS)³:

² Gene drives: En gensplejningsteknik, som fører til, at nedarvningen af et gen ændres, så det i alle fremtidige generationer føres videre til en større del af afkommet end normalt. Teknikken er foreslået brugt til at bekæmpe malaria ved at ændre malariamyggenes genetiske sammensætning. I FN blev man for nylig enige om, at der pga. risikoen for utilsigtede miljøeffekter er behov for yderligere forskning og risikovurdering af gene drives, inden teknikken bruges på organismer, der udsættes i det fri.

³ Poul Vejby-Sørensen deltog ikke i mødet men har efterfølgende sendt dette bidrag til referatet.

Bæredygtigt Landbrug er skuffet over EU-domstolens afgørelse, der vil medføre, at EU-landenes forædlingsvirksomheder får lagt en dæmper på deres muligheder i sammenligning med den øvrige verden.

Det betyder, at dansk planteproduktion sættes i en uhensigtsmæssig situation med hensyn til udvikling af både udbytte og kvalitet, herunder sundhedsfremmende egenskaber.

EU-domstolens afgørelse bør føre til en nærmere analyse af konsekvenserne for de internationale handelsmønstre og kontrolmyndigheder.

LBST/Miljø- og Fødevareministeriet bør udarbejde et katalog over såvel potentielle gevinster som risici – herunder en vurdering af ulemperne ved at være forsinket i udviklingen af bedre plantemateriale.

Ad spørgsmål e) Andre forhold, der bør tages op

JWP: Det er et problem, at den nuværende lovgivning kun opererer med to spor: enten ingen regulering eller en meget tung regulering. Der mangler "en tredje vej" for mindre risikable organismer.

EB: Jeg er bekymret for "absolutisme", altså at man opererer med firkantede begreber, der ikke passer til en mere nuanceret verden. Vore baglande kan være "absolutister", men i arbejdsgruppen er vi det ikke. Der er behov for at se nærmere på, hvad GMO er. Den teknologiske udvikling har en anden tidslinje end den juridiske.

TGK: Enig med EB – der er sket en enorm udvikling, siden GMO-reguleringen blev fastlagt. Der er behov for ny regulering, men det vil tage lang tid at få på plads. Derfor er der behov for, at vi i første omgang finder en hurtigere og enkel måde til at håndtere mutagenese i planter.

RL: I NBT-arbejdsgruppen har vi ikke været "absolutister" – vi har alle haft vore tvivl. Jeg vil anbefale, at arbejdsgruppen forsætter med at mødes (f.eks. to gange om året) for at drøfte et muligt dansk kompromis.

KLN: De nye mutagenese-teknikker, specielt CRISPR/Cas, har kunnet bringe universiteternes forskning direkte over i produktionssystemerne, så forskningen umiddelbart har været til nytte for hele samfundet. Det vanskeliggøres med domstolens afgørelse.

PK: Jeg opfatter os bestemt ikke som "absolutister". Kan vi ikke prøve at finde konstruktive løsninger? Hvordan sikrer vi, at der er en divers dansk planteforædling til både økologiske og andre formål? Det er vigtigt at se genetik i en større sammenhæng, jeg er bekymret for, at unge mennesker uddannes for snævert (for meget fokus på molekylærbiologi). God gammeldags planteforædling (inkl. kvantitativ genetik og fokus på biodiversitet) skal opprioriteres.

HBP, BE og EK bemærker, at universiteterne stadigvæk uddanner studerende i "god gammeldags genetik og planteforædling", samt at den nuværende forædling i høj grad er baseret på en stor biologisk diversitet.

MP: Debatten præges også af, at der er stor mistillid over for forskere, og det berører mig. Jeg prøver faktisk at forske i ting, som kan hjælpe med at nå FN's udviklingsmål. NOAHs indlæg forplumrer debatten ved ikke at holde sig til mutationsteknologier i planter. De blander for det første mutationsteknologi sammen med transgen teknologi, og for det andet gør de ingen forskel mellem planter og dyr/mennesker, selvom der er tale om helt forskellige biologiske systemer. F.eks. sidestiller de mutationsteknologi i planter med transgene "gene drives", som kun kan anvendes i dyr, og de sidestiller problemet med off-target effekter af mennesker, som kan give cancer, med off-target mutationer i planter. I planteavl er off-target effekter ikke et problem da de efterfølgende vil blive krydset ud. Alle NOAHs argumenter mod nye mutagenese-teknikker ville også kunne bruges imod traditionel forædling.

JRB: Vi mangler risikovurdering af de nye teknikker - også når de bruges på planter.

TGK: Hvorfor er det kun en bestemt type teknologi, der skal risikovurderes? Alle de planter, som landbruget dyrker, er faktisk afprøvet, inden de kommer på markedet.

Ad 5. Det videre danske arbejde med EU-domstolens arbejde (v. LBST)

Morten Storgaard orienterede om det videre arbejde for EU-Kommissionen og de øvrige medlemsstater med implementering af afgørelse i DK.

- **Kontrol.** EU-Kommissionen har bestilt en note fra JRC (Joint Research Center) om detektion af nye mutagenese-teknikker i Foder og Fødevarer. Styrelsen kommenterer udkastet. Endelig version forventes i marts 2019.
- **Orientering om ændring.** Nyhed på lbst.dk om konsekvenserne af dommen (samtidig med nyhed på Tystofte.dk).
- **Nationale sortslister.** TystofteFonden har ændret deres skema til ansøgning om optagelse på sortslister så disse præciserer, at nye mutagenese-teknikker er omfattet af udsætningsdirektivet (direktiv 2001/18/EF).
- **Konsekvenser for forskning og innovation.** Styrelsen har bestilt en redegørelse fra DCA om afgørelsens konsekvenser for forskning og innovation i Danmark. Konklusionerne videreformidles til EU-Kommissionen.
- **Eksempler på udfordringer.** LBST indsamler konkrete eksempler på de udfordringer, som danske interessenter møder i kølvandet på domstolens afgørelse. Eksemplerne videreformidles til EU-Kommissionen.

AB: Vi kan nationalt være med til at beslutte, hvilke konsekvenser domstolens afgørelse skal have for dansk forskning og innovation. Jeg er glad for, at Innovationsfonden bakker op om projekter med de nye teknikker.

KLN sagde omvendt, at han havde fået afslag på et GUDP-projekt med CRISPR/Cas med henvisning til domstolens afgørelse.

TGK spurgte, hvordan LBST ville påvirke Kommissionen?

MORSTO svarede, at det skete i regi af den regulatoriske komite under udsætningsdirektivet, hvor styrelsen er dansk repræsentant.

Ad 6. Eventuelt

Styrelsen orienterede om to holdningstilkendegivelser:

- SAM - EU-Kommissionens videnskabelige rådgivere- anbefalede en ændring af udsætningsdirektivet.
- Forskere i EU er kommet med en fælles holdning til EU-Domstolens afgørelse. De støtter en gennemgribende eller grundig revision af direktivet så det bedre reflekterer videnskabelig fremskridt indenfor bioteknologi.

Styrelsen orienterede om to publikationer:

- September 2018: Gene-edited organisms in agriculture. Risks and unexpected consequences. Dr. Janet Cotter & Dana Perls, Friends of the Earth,
- En artikel der går imod konklusionerne fra JRC: Bertheau, Yves. (2019). New Breeding Techniques: Detection and identification of the techniques and derived products. In: Melton L et al (eds.) (2019). Encyclopedia of Food Chemistry. Reference Module in Food Science. Elsevier. 320-336

Ad. 7 Afslutning (v. LBST)

Gitte Wolf takkede oplægsholderne og deltagerne for deres fremmøde og bidrag.